

Handläggare
Marleine Daviell
Telefon: 08-50828656

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd
2023-09-28

Yttrande över betänkande ”Förstärkt skydd för den personliga integriteten- behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök”

Svar på remiss KS 2023/846

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och skickar den till kommunstyrelsen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Den 24 juli 2023 inkom en remiss till förvaltningen från kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen meddelar att yttrandet ska vara dem tillhanda senast den 3 oktober 2023. Förvaltningen ombeds att yttra sig kring betänkandet *Förstärkt skydd för den personliga integriteten- behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)*. Utredares uppdrag var att göra en översyn och analysera behovet av åtgärder mot så kallade oskuldskontroller, oskuldsintyg, oskuldsingrepp/operationer samt ta ställning till om underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott bör kriminaliseras. Utredare fick även två tilläggsuppdrag; att analysera och redogöra för vilket straffansvar som i dag finns när det gäller omvändelseförsök av hbtq-personer och ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör förstärkas samt att ge förslag på kriminalisering av oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp.

Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Utredningen föreslår att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Utredningen har bedömt att intygande av sexuell oskuld (oskuldsintyg) inte bör kriminaliseras samt att regelverket för hälso- och sjukvården inte behöver förändras.

Utredningen föreslår även att underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott ska kriminaliseras. Utredningen bedömer inte att det bör införas en särskild reglering som kriminaliserar så kallade omvändelseförsök av hbtq-personer.

Förvaltningen ställer sig i helhet positiv till de förslag som utredningen utmynnat i. Förvaltningen vill dock lyfta att det finns en oro för vart kvinnor kan komma att vända sig för hjälp när oskuldskontroller och oskuldsingrepp är kriminaliserat och att mörkertalet kring dessa handlingar kommer att öka. Förvaltningen befarar att även om kontroller och ingrepp leder till åtal så kommer inte efterfrågan minska inom den närmsta tiden. Förvaltningen ser även att det i straffskalan för oskuldskontroller kan bli svårt att bedöma huruvida gärningen är ringa, vilket då skulle innebära att det inte utgör ett brott. Risken för att kontroller eller ingrepp utförs i utlandet åtgärdas genom utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § LVU. Förvaltningen ser att det kan finnas behov av att utökningen som avser risk för att föras ut ur landet i syfte att genomgå oskuldskontroll och oskuldsingrepp även kan regleras med tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § LVU. Detta med anledning av att utreseförbud enligt 31 a 1 § LVU riskerar att bli överksamt på grund av handläggningstiderna.

Bakgrund

Den 24 juli 2023 inkom en remiss till förvaltningen från kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen meddelar att yttrandet ska vara dem tillhanda senast den 3 oktober 2023. Remissen har även skickats till Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Utbildningsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd samt Norra innerstadens stadsdelsnämnd.

Ärendet

Utredningen

Ärendet rör betänkandet *Förstärkt skydd för den personliga integriteten - behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)*. Regeringen beslutade den 3 november 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda och ta ställning till behovet av åtgärder mot så kallade oskuldskontroller, oskuldsintyg, oskuldsingrepp/operationer samt ta ställning till om underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott bör kriminaliseras. Utredare fick ett tilläggsuppdrag att även analysera och redogöra för vilket straffansvar som i dag finns när det gäller så kallade omvändelseförsök av hbtq-personer samt ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör förstärkas. Utredare fick ytterligare ett tilläggsdirektiv som ändrade det ursprungliga uppdraget till att även

omfatta förslag som innebär en kriminalisering av oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsoperationer. Utredningstiden förlängdes och hela uppdraget skulle redovisas samlat senast den 1 juli 2023.

Utredningens förslag

Utredningen har utmynnat i förslag till förändring enligt nedan. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

- *Oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp*

Utredningen kommer fram till att regelverket för hälso- och sjukvården inte behöver förändras i syfte att motverka oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp. Inspektionen för vård och omsorgs tillsynsansvar innefattar åtgärder mot dessa företeelser och därför finns inte behov av att ge myndigheten ett särskilt uppdrag att se över sitt arbetssätt.

Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Den nya bestämmelsen innebär ett straffansvar för den som undersöker någons kvinnliga könsorgan i syfte att, för egen eller annans del, bedöma om personen är eller framstår som oskuld. Om det rör sig om ringa fall ska gärningen dock inte utgöra brott. Straffskalan ska vara böter eller fängelse i högst ett år.

Utredningen har bedömt att intygande av sexuell oskuld (oskuldsintyg) inte bör kriminaliseras. Utredare menar att intygandet ofta bygger på en oskuldskontroll och genom kriminaliseringen av oskuldskontroller minskar i praktiken utrymmet att straffritt intyga oskuld. Utredningen ska enligt direktiven oavsett bedömningen föreslå hur en straffbestämmelse om oskuldsintyg skulle kunna utformas. En sådan straffbestämmelse bör utformas så att den innebär ett straffansvar för den som intygar att en annan person är eller inte är oskuld med hänsyn till det kvinnliga könsorganets beskaffenhet. I ringa fall bör gärningen dock inte utgöra brott. Straffskalan bör vara böter eller fängelse i högst sex månader

Utredningen föreslår att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Förbudet ska omfatta ingrepp i någons kvinnliga könsorgan som görs i syfte att det ska framstå som att personen är oskuld. Den som bryter mot förbudet ska dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Lagens rubrik föreslås ändras till *lag (1982:316) med förbud mot oskuldsingrepp och könsstympning av kvinnor*. Samtycke från den som underkastat sig en oskuldskontroll eller ett oskuldsingrepp ska inte utgöra en grund för ansvarsfrihet för gärningspersonen. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att

någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att genomgå ett oskultsingrepp eller en oskultskontroll.

Alternativa åtgärder har inte bedömts kunna ersätta en kriminalisering. Utredningen har beaktat motstående intressen och andra argument som talar emot åtgärderna, men bedömt att de inte är tillräckligt starka.

- *Underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott*

Utredningen föreslår att underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott ska kriminaliseras. Brotten äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott är med hänsyn till straffskalorna och de straff som döms ut tillräckligt allvarliga för att motivera en kriminalisering även av underlåtenhet att avslöja dem. För den som utsätts för ett barn- eller tvångsäktenskap kan det bli fråga om livslånga negativa konsekvenser. Var och en som får kännedom om ett förestående äktenskapstvång eller barnäktenskapsbrott bör därför vara skyldig att anmäla eller på annat sätt avslöja brottet.

- *Omvändelseförsök*

Utredningen bedömer att det inte bör införas en särskild reglering som kriminaliserar så kallade omvändelseförsök av hbtq-personer. Det bör inte heller införas en särskild straffskärpningsgrund för sådana försök. De i Sverige allvarligaste förekommande påverkansmedlen utgör redan brott. Det kan handla om att hbtq-personer utsätts för påverkan genom handlingar som utgör olaga tvång, misshandel, olaga frihetsberövande, olaga hot, äktenskapstvång eller ofredande. I ett omvändelseförsök kan det ingå gärningar som utgör förtal, förolämpning eller hets mot folkgrupp. Även bestämmelserna om olaga förföljelse, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning samt hedersförtryck kan bli aktuella. Sammantaget ger den nuvarande regleringen goda möjligheter att ingripa straffrättsligt mot omvändelseförsök.

De påverkansförsök, verbal påverkan eller ritualer och liknande handlingar, gällande omvändelse som faller utanför det straffbara området anser utredare inte kan anses tillräckligt allvarliga för att motivera en kriminalisering. Utredningen har övervägt om en särskild straffbestämmelse i de fallen skulle ge ett effektivare skydd mot omvändelseförsök, bedömningen görs dock att en sådan bestämmelse sannolikt inte på något effektivt sätt skulle bidra till ett stärkt skydd mot omvändelseförsök. Ett sådant brott skulle dessutom bli svårt att utreda och bevisa och bestämmelsen svår att tillämpa.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för socialtjänst.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig i helhet positiv till de förslag som utredningen utmynnat i. Förvaltningen vill lämna synpunkter och lyfta vissa delar rörande oskuldskontroller och oskuldsingrepp.

Utredningen uppmärksammar samband mellan oskuldsintyg-, kontroll- och ingrepp samt hedersnormer, hedersrelaterat våld och förtryck på ett välgrundat sätt. I utredningen lyfts risker för negativa konsekvenser vid kriminalisering men dessa bedöms av utredare inte som tillräckligt starka för att avstå från att kriminalisera oskuldskontroller och oskuldsingrepp. Förvaltningen vill lyfta att hälso- och sjukvårdspersonal som i dagsläget utfärdar oskuldsintyg, genomför oskuldskontroller eller oskuldsingrepp motiverar handlandet utifrån patientens situation där kvinnan i annat fall kan riskera att fara illa utan kvalificerad hjälp. Kriminalisering av dessa handlingar skulle därför kunna försätta kvinnor i riskfyllda omständigheter. Det finns en oro för vart dessa kvinnor kan komma att vända sig för hjälp vid kriminalisering och att mörkertalet kring dessa handlingar kommer att öka.

Det finns en utbredd problematik i samhället kring hedersrelaterat våld och förtryck, där förvaltningen ser utmaningar med att möta och fånga upp individer som lever i en sådan kontext och hjälpa dem till förändring. Den normbildning som lagförslaget kan innebära för samhället kan ge effekt på lång sikt i de grupper där starka hedersnormer förekommer - eller så kan önskad effekt utebli helt och istället innebära ökade klyftor i samhället. Förvaltningen befarar att även om en kriminalisering skulle leda till ett åtal så kommer inte efterfrågan eller behovet av oskuldskontroller eller ingrepp minska inom den närmsta tiden. Förvaltningen ser även att det i straffskalan för oskuldskontroller kan bli svårt att bedöma huruvida gärningen är ringa, vilket då skulle innebära att det inte utgör ett brott. Detta skulle även kunna innebära ett kryphål för fortsatta oskuldskontroller. Vidare framför utredningen en välgrundad diskussion gällande samtycke och frivillighet i dessa fall och belyser att flickor/kvinnor som lever i en hederkontext till synens kan ha samtyckt till att genomgå oskuldskontroll eller oskuldsingrepp men att dessa i praktiken utförs på grund av påtryckningar och/eller rädsla för konsekvenser.

Utredningen uppmärksammar mörkertal nationellt samt risker för att oskuldskontroll och oskuldsingrepp utförs i utlandet. Risker för att kontroller och ingrepp utförs i utlandet åtgärdas genom utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § LVU. Förvaltningen ser att det kan finnas behov av att utökningen som avser risk för att föras ut ur landet i syfte att genomgå oskuldskontroll och oskuldsingrepp även kan regleras med tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § LVU. Detta med anledning av att utreseförbud enligt 31 a 1 § LVU riskerar att bli överksamt då beslut om utreseförbud enligt 31 a § LVU meddelas av

Förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnd vilket i praktiken innebär en handläggningstid som kan innebär risk för den enskilde.

Jämställdhetsanalys

Utredningen belyser att oskuldsintyg, oskuldskontroller och oskuldsingrepp utgör grund för diskriminering då det uteslutande är flickor och kvinnor som är drabbade. De föreslagna åtgärderna mot oskuldskontroller, oskuldsingrepp, äktenskapstvång samt barnnäktenskap förväntas bidra till att jämställdhetspolitikens mål uppnås och att flickors och kvinnors mänskliga rättigheter stärks. Förvaltningens erfarenhet är att flickor och kvinnor generellt är den större målgruppen som blir utsatta när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Förvaltningen ser att det ur ett jämställdhetsperspektiv är positivt att utreda och föreslå förändring kring frågor som dessa, men vill även lyfta vikten av gedigna konsekvensanalyser avseende ökad risk för våld och kontroll av flickor och kvinnor vid lagändring.

Patrik Åhnberg
Stadsdelsdirektör
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Marianne Wikander
Avdelningschef
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remissbrev KS 2023/846. SKHLM 2023/672
2. Betänkande SOU 2023:37 Förstärkt skydd för den personliga integriteten - behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök. SKHLM 2023/672

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Patrik Åhnberg, Stadsdelsdirektör	2023-08-21
Marianne Wikander, Avdelningschef	2023-08-18